

symbolické centrum Říše, ale také významné postavy jako Karel Veliký. Autor připomíná rovněž mýtus o výjimečných germánských válečnících, který v pozdním středověku silně rezonoval.

Abstraktní politická jednota Říše byla založena mimo jiné na tom, že rozdrobeným knížectvím společně vládl římskoněmecký císař, jehož autorita stála v centru říšské myšlenky. Koncept německého krále a římského císaře v jedné osobě podle Scalese posiloval panovníkovu autoritu, přesto však mají podle autora na udržení císařské moci v Říši a na univerzalistickém pojetí celého impéria hlavní zásluhu říšská knížata a především kurfiřti.

Scales při dokazování své teze o formování německé identity věnuje zvláštní pozornost nárazníkovému pásmu na východě Říše, především území Řádu německých rytířů, i prostředí Hanzy. Dobře si uvědomuje, že právě na hraničních územích se identita definovala zpravidla vymezením vůči cizímu a velkou roli v tom hrála jednak německá řeč, ale také třeba šíření německého práva. Jazyk byl jistě významným faktorem, ale podle autora bývá jeho význam pro definování identity i jejich stop v pramenech přeceňovan.

Německá středověká identita byla podle Scalese natolik flexibilní, že v případě potřeby dokázala zahrnout „cizí“ vládce jako např. Lucemburky nebo i území na levém břehu Rýna – byla totiž primárně konstruovaná politicky a spojená s trůnem a korunou. Tato identita, tak jak ji Scales v knize definuje, existovala paralelně s regionálními a minoritními identitami, se kterými nebyla ve střetu a představovala tak pouze jednu z možných forem identifikace obyvatel pozdně středověké Říše.

Právě ve sledovaném období 13. a 14. století získala německá identita jasnější kontury. Scales ukazuje, že už v učených spisech pozdního středověku se objevuje narativ o slavné germánské minulosti a úpadku po vymření Štaufů, který pozdější romantická i historická věda 19. století do značné míry převzala a využila při formování novodobého německého národa.

Len Scales sepsal velmi zdařilou práci, v níž osvědčil velký pohled o říšských dějinách a přinesl mnohé zajímavé příklady, které představil v netradičním světle. Na monografii působí sympaticky, že autor vynáší soudy velmi opatrně a často své závěry sám problematizuje. Byť kniha nepředstavuje lehkou lekturu, vyplatí se ji přečíst, neboť Scales klade inteligentní a přitom důležité otázky překračující obvyklou náplň i širěji pojatých politických dějin pozdně středověké Římské říše.

VÁCLAV ŽŮREK

Memoria et damnatio memoriae ve středověku, edd. Martin NODL – Piotr WĘCOWSKI, Centrum mediévistických studií – Filosofia, Praha 2014

178 s., ISBN 978-80-7007-415-2

Memoria se v současném bádání těší dlouhodobé a neslábnoucí pozornosti. Dokladem je i anotovaný sborník ze stejnojmenného kolokvia konaného v Centru mediévistických studií v červnu 2012. Úvodní zamýšlení Martina Nodla uvozuje devět příspěvků, které se zaměřují na různé aspekty vytváření, udržování a zanikání kolektivní paměti ve středověké společnosti.

Největší pozornost je věnována panovníckým rodům. Andrzej Pleszczyński se pokusil s využitím konceptů, jež uvedli do bádání představitelé francouzských společenských věd (zejména M. Halbwachs a P. Nora), nastínit možnosti, jak analyzovat proměny a vývoj pohledů na „křest Polska“ v roce 966. Odlišným způsobem přistoupil k počátkům Polska Piotr Węcowski, který vyšel z rozsáhlého souboru kronik 15. století, tedy z doby sporů mezi Polským královstvím a Řádem německých rytířů, a ukázal konstrukci a využití paměti na obrazech dějů druhé poloviny 10. století v pozdním středověku. Lukáš Reitingер rozebral v dalším ze svých důkladných pegavských příspěvků anály kláštera Peggau a jejich zobrazení prvního českého krále Vratislava; Zbigniew Dalewski se ve stručné stati zastavil u podání vybraných piastovských vládců v kronice Galla Anonyma. Poslední studii věnovanou panovníckým rodům a jejich memorii představuje příspěvek Roberta Antonína s hypotézou, že Zbraslavská kronika, zakládající oficiální paměť na poslední Přemyslovce, a zejména zakladatele kláštera Václava II., byla v době Karla IV. zapomenuta a veškeré informace čerpali Karlovi dvorští kronikáři i sám Karel ve svém životopise z kroniky Františka Pražského.

Dvě stati uvádějí čtenáře do prostředí šlechty. Robert Šimůnek se zaměřil na postupné rozvíjení fabulované paměti na fiktivní předky a události v rodu pánů z Martinic v 16. a 17. století, jimž sloužilo k upevnění pozice mladého panského rodu mezi nejvyšší šlechtou; Božena Czwojdrak v krátkém článku poukázala na obdobný mechanismus vymyšlení rodové minulosti v prostředí rodů rytířských. Pozornost si bezesporu zaslouží promyšlená a koncepční studie Juraje Šedivého, který přehledně shrnul hlavní formy vytváření a udržování memorie ve středověké Bratislavě, od předpokládaného ústního tradování až po fyzické artefakty. Zbývá ještě zmínit příspěvek Stanisława Rosika o paměti na misie

biskupa Oty z Bambergu v Pomoří, jak je v rozdílné podobě ztvárnili jeho životopisci v benediktinském klášteře v Michelsbergu.

Jak je patrné již ze stručné rekapitulace obsahu, nesrovnatelně větší pozornosti se ve sborníku dostává narativním pramenům a vyšším společenským skupinám, zejména panovnickým dynastiím. Jiné formy konstruování paměti a jiné útvary středověké společnosti přišly poněkud zkrátka. Výzkum středověké memorie tak má v našem prostředí, přes řadu prací, které mu již – včetně anotované knihy – byly věnovány, stále před sebou řadu neprobádaných cest.

TOMÁŠ BOROVSKÝ

Isabella LAZZARINI, *Communication and Conflict. Italian Diplomacy in the Early Renaissance, 1350–1520*, Oxford University Press, Oxford 2015

326 s., ISBN 978-0-19-872741-5

Italská pozdně středověká či raně renesanční diplomacie patří v poslední době k velmi diskutovaným a dynamicky se rozvíjejícím tématům, o čemž svědčí celá řada monografií, konferencí a sborníků. Už proto je záslužné, že se Isabella Lazzarini, současná přední badatelka na tomto poli, rozhodla předložit odborné veřejnosti své dlouhodobé výzkumy v souhrnné a ucelené podobě a navíc v anglickém jazyce.

Autorka nejprve nastiňuje geografický a chronologický rámec italské diplomacie. Představuje pestré spektrum aktérů, kteří se účastnili diplomatické interakce, a správně upozorňuje na skutečnost, že diplomacie nebyla výsadou pouze několika italských mocností. Svě místo zde měl jak milánský vévoda, tak provinční město či kondotiéři. Historiografie se ve většině případů soustřeďuje na druhou polovinu 15. století, což je dáno bohatstvím dochovaných pramenů, atraktivitou tohoto období a snad také tezí, podle níž právě v této době došlo k vytvoření systému rezidenčních vyslanců, který se měl stát předchůdcem „moderní diplomacie“. Tento model autorka ve stopách Riccarda Fubiniho podrobuje revizi a upozorňuje, že celý proces byl podstatně diferencovanější a lišil se v různých oblastech Itálie (knížectví, republiky). Flexibilní systém diplomatické interakce totiž využíval množství různých forem a rovněž snaha hledat v 15. století počátky moderní diplomacie se dnes již jeví spíše jako anachronismus.

Isabella Lazzarini pracuje s konceptem „dlouhého quattrocenta“, které vymezuje zhruba období let 1350–1520. To umožnilo nahlížet celý proces v delší časové perspektivě, než je tradiční druhá polovina 15. století. Z výkladu je zřejmé, že ve sledované době italská diplomacie zaznamenala značný posun: frekvence i délka diplomatických misí se postupně začala zvětšovat, zatímco z postavy středověkého vyslance-posla s přesně vymezeným mandátem se postupně stává renesanční diplomat-úředník, jehož úkolem bylo především shromažďovat informace, účastnit se diplomatických jednání a reprezentovat stát, který ho vyslal. Tím byla udržována stálá komunikační síť mezi jednotlivými aktéry, v jejímž rámci pak měly být absorbovány případné konflikty.

Autorka založila svůj text především na analýze diplomatické korespondence (*dispacci*), která se tu a tam objevuje již v průběhu trecenta, ale teprve od poloviny století následujícího se stává masovým jevem ve většině italských archivů. Vedle toho ovšem existovala celá řada dalších typů písemností vzniklých v rámci „diplomatické mašinerie“, které jsou zde rovněž představeny. Jádrem knihy pak představují tři rozsáhlejší kapitoly, které analyzují nejruznější aspekty diplomatické praxe a jsou vždy demonstrovány na řadě konkrétních příkladů.

V oddíle *Diplomacy as a Political Action* autorka nejprve ukazuje, jak se informace předposílané vyslanci postupně stávaly „ménou“ diplomacie. Jejich shromažďování, kontrola a často též záměrná manipulace s nimi se staly důležitým mocenským nástrojem renesančních vládců. Následují kapitoly věnované komunikaci a diplomatickému jednání. Zde stojí za zmínku postupný trend koncentrace moci v rukou několika málo osob či režimů (knížata, republiky), což mělo svůj dopad také v diplomacii. Zatímco na počátku „dlouhého quattrocenta“ byl systém diplomatické interakce otevřen téměř každému, na jeho konci se stále více omezuje na několik nejvýznamnějších mocností na Apeninském poloostrově, které však zároveň začínají více komunikovat s mimoitalskými státy.

V další části *Diplomacy as a Practice* Lazzarini představuje diplomatický personál. Na prvním místě to byli oficiálně akreditovaní vyslanci (ať už rezidenční, či *ad hoc*), kteří byli vybíráni podle různého klíče a pravidel – mezi nejdůležitější kritéria patřil urozený původ a stále více také vzdělání a schopnosti. Vedle toho se však příležitostně uplatňovala celá řada neoficiálních agentů, mezi nimiž nechyběli klerici, kupci či informátoři různého postavení, a své místo zde měly i ženy. Autorka dále zkoumá rituály spjaté